

Skriftlig innspill fra FN-sambandet til utvalget for fremtidens fellesskole

FN-sambandet er en landsdekkende og uavhengig partipolitisk kunnskapsorganisasjon som siden 1946 har arbeidet for å styrke befolkningenes forståelse av FN, folkeretten og internasjonalt samarbeid. Vår hovedmålgruppe er barn og unge, og skoleverket. Hvert år møter vi over 100 000 unge mennesker gjennom vårt arbeid i skolen. Vi jobber også opp mot pressen, og befolkningen for øvrig.

Som en langsiktig samarbeidspartner for skoler og lærutdanninger bidrar FN-sambandet med å realisere læreplanenes verdigrunnlag og de tverrfaglige temaene, særlig i møte med komplekse spørsmål om menneskerettigheter, klima og krig og konflikt. Vår pedagogiske plattform bygger på elevaktive og dialogbaserte metoder, og er forankret i både forskningsbasert praksis og i FNs bærekraftsmål. Gjennom over 75 års arbeid med barn og unge, og tett kontakt med lærere, skoleledere og fagmiljøer, har vi fått god innsikt i hvilke behov og utfordringer som preger dagens og morgendagens fellesskole. Det er på dette grunnlag vi gir våre innspill.

Den 11. og 12. juni 2025 avholdt utvalget en muntlig innspillsrunde i Kunnskapsdepartementets lokaler i Oslo. Der ble oppmøtte organisasjoner bedt om å holde framlegg med utgangspunkt i følgende fire spørsmål:

1. Hva legger dere i begrepet fellesskolen?
2. Hva mener dere det er viktigst å bevare ved dagens skole?
3. Hvilke utviklingstrekk i samfunnet mener dere utfordrer fellesskolen?
4. Hva skal skolens viktigste oppgaver være i framtiden?

I det videre vil disse fire spørsmålene besvares punktvis.

1. Hva legger dere i begrepet fellesskolen?

Vi forstår begrepet fellesskolen som en skole for hele fellesskapet, der elever med ulike bakgrunner, forutsetninger og læringsstiler møtes i samme læringsmiljø. I praksis innebærer dette at skolen skal være en brobygger der alle elever skal inkluderes, og gis mulighet til, å utvikle kompetanse i de samme kompetansemålene og grunnleggende ferdighetene gjennom hele utdanningsløpet (Utdanningsdirektoratet, 2017). Samtidig er det et grunnpremiss at ingen elever i den norske fellesskolen er like.

Regjeringen beskriver dagens skolehverdag i fellesskolen som preget av omfattende skjermbruk, teoretisk vektlegging og mye stillesitting (Regjeringen, 2025). Parallelt viser nyere undersøkelser at norske elevers leseferdigheter har gått tydelig ned. Ifølge PIRLS-undersøkelsen fra 2021 presterer en av fem tiåringer svakt, og leseglede blant elever har falt dramatisk siden 2016 (Rongved, 2023). Dette kan delvis relateres til at elevenes konsentrasjonsspenn antas å være lavere enn tidligere, noe som krever at skolen legger til rette for mer enn bare teoretisk læring. I lys av dette mener vi at elever ikke bare bør lære om verden, de må i større grad også erfare den. Det innebærer at skolen som brobygger må legge til rette for læringsarenaer, der elevene utvikler både faglig kompetanse og praktiske erfaringer med de grunnleggende ferdighetene, som for eksempel å lytte til hverandre og delta i meningsfulle diskusjoner, også når uenighet oppstår.

Fellesskolen har de siste årene integrert en mer praktisk orientert undervisning (Regjeringen, 2024). Etter vår vurdering handler dette imidlertid om mer enn økt tilstedeværelse på skolekjøkken eller i sløysaler. Det dreier seg om en bredere pedagogisk mentalitet og en helhetlig tilnærming som lærere i fellesskolen må videreutvikle. Lærere bør i økende grad integrere interaktive og erfaringsbaserte læringsaktiviteter i undervisningen for å sikre at fellesskolen fortsatt ruste elevene for den verden og det arbeidslivet som møter dem etter endt skolegang. I dagens samfunn er ikke verden noe som skjer utenfor klasserommet, tvert imot blir det stadig tydeligere at fellesskolen må vektlegge operasjonell og anvendbar kunnskap i større grad enn tidligere.

2. Hva mener dere det er viktigst å bevare ved dagens skole?

Det viktigste å bevare ved dagens fellesskole er dens funksjon som en inkluderende, demokratibyggende og samfunnsrelevant institusjon som gir alle elever tilgang til kunnskap, ferdigheter og verdier som gjør dem i stand til å delta aktivt i et demokratisk og globalt samfunn. I denne sammenhengen vil vi særlig fremheve tre elementer som bør videreføres og styrkes: skolens partnerskap med kunnskapsaktører, dens demokratiske mandat og dens globale dimensjon.

For det første er det avgjørende å bevare og videreutvikle skolens evne til å inngå partnerskap med ikke-kommersielle kunnskapsaktører. Fellesskolen kan ikke alene forventes å dekke hele bredden av globalt relevant faginnhold. Samarbeid med eksterne aktører som FN-sambandet gir tilgang til oppdatert kunnskap om fred og sikkerhet, menneskerettigheter og bærekraftig utvikling, og tilfører dessuten elevaktive undervisningsformer som fremmer deltakelse, refleksjon og kritisk tenkning. FN-sambandets pedagogiske plattform vektlegger interaktive og varierte metoder, der elevene lærer gjennom samarbeid, refleksjon, diskusjon og rollespill for å styrke både demokratisk kompetanse og handlingskompetanse (FN-sambandet, 2025). Slike partnerskap utvider skolens pedagogiske repertoar, og gjør læringen mer relevant for samtidens utfordringer.

For det andre er det helt sentralt å bevare og styrke skolens demokratioppdrag. I en tid preget av desinformasjon, autoritære tendenser og økt press på menneskerettigheter, er skolens rolle som demokratisk institusjon viktig. Fellesskolen skal gi elever erfaring med demokrati i praksis gjennom dialog, samarbeid, uenighetskompetanse og kritisk vurdering av informasjon. FN-sambandet understreker at kritisk tenkning, problemløsning og forståelse av internasjonale spilleregler er nødvendige ferdigheter for unge i møte med globale utfordringer (FN-sambandet, 2023). Fellesskolens demokratioppdrag er en forutsetning for å motvirke polarisering, og for å ruste elevene til å delta som aktive og stemmeberettigede borgere.

For det tredje bør skolens globale dimensjon bevares som et sentralt kjerneelement. Elever vokser opp i en verden der klimakrise, krig, internasjonal politikk og menneskerettigheter påvirker hverdagen deres. FN-sambandets strategi for 2024–2027 peker på at dagens unge er de første generasjonene siden andre verdenskrig som opplever global tilbakegang, samtidig

som de har et sterkt engasjement og ønske om å bidra positivt i samfunnet (FN-sambandet, 2023). Å bevare skolens globale perspektiv innebærer å sikre at elever både lærer om, og får erfare internasjonalt samarbeid, ser sitt eget handlingsrom i møte med globale utfordringer, og utvikler ferdigheter som gjør dem i stand til å bidra til bærekraftige og fredelige løsninger, lokalt så vel som globalt.

Derfor mener vi samlet sett at det viktigste å bevare ved dagens fellesskole er dens rolle som en inkluderende og handlingsrettet læringsarena som fremmer demokrati, kritisk tenkning og globalt medborgerskap. Dette fordrer at skolen viderefører og styrker samarbeidet med faglige aktører som kan tilføre elevaktive og oppdaterte læringsformer, at dens demokratiske mandat vernes, og at globale temaer fortsatt står sentralt i skolens dannelsesoppdrag.

3. Hvilke utviklingstrekk i samfunnet mener dere utfordrer fellesskolen?

Vi mener at fellesskolen i dag står overfor flere samfunnsmessige utviklingstrekk som utfordrer dens mulighet til å være en inkluderende, demokratibyggende og utjevnende samfunnsinstitusjon. Vi vil særlig fremheve fire områder: frafall og utenforskap blant unge, polarisering og svekket likestillingsforståelse, økende mangfold og behovet for inkluderende fellesskap, samt krav om nye ferdigheter i møte med digitalisering og desinformasjon.

Statistikk viser at flere unge ikke fullfører videregående opplæring, og at årsakene er sammensatte. Forskning viser en klar sammenheng mellom grunnskoleprestasjoner og sannsynligheten for å gjennomføre videregående opplæring (Utdanningsdirektoratet, 2019). Samtidig peker lærere og rådgivere på at mange elever ikke behersker sentrale muntlige og sosiale ferdigheter, som å holde muntlige presentasjoner eller delta i gruppearbeid. For FN-sambandet er dette et særlig viktig punkt, fordi vi mener skolen må gi unge praktisk erfaring med samhandling, samarbeid og dialog, ferdigheter som er avgjørende for både mestring og demokratisk deltakelse. Det samsvarer med FN-sambandet sin pedagogiske plattform, som understreker betydningen av interaktive og deltakende læringsformer for å styrke elevers handlingskompetanse og framtidshåp (FN-sambandet, 2025).

Et annet utviklingstrekk som utfordrer fellesskolen, er en tydelig tendens til økende skepsis til likestilling blant gutter og unge menn. Undersøkelser (Brandslet, 2025; Høeg, 2025) viser at:

- stadig flere unge menn opplever likestillingspråket som fremmedgjørende.
- 4 av 10 gutter er usikre på om kvinner og menn bør ha like rettigheter.
- andelen som «i stor grad» støtter likestilling, har falt fra 78 % i 2016 til 61 % i 2022.
- digitale miljøer og influensere sprer narrativer som fremstiller likestilling som et nullsumspill.

Det kan representere en alvorlig utfordring for skolens rolle som verdiformidler. FN-sambandets strategi peker på at demokratiet globalt er under press, og at barn og unge i økende grad eksponeres for polarisering, desinformasjon og autoritære tankesett (FN-sambandet, 2023). Når studier samtidig viser en sterk sammenheng mellom elevers kunnskapsnivå og støtte til demokratiske verdier, blir skolens oppdrag om å fremme kritisk tenkning og demokratisk dannelselse særlig viktig.

Et samfunn preget av økt kulturell, sosialt og språklig mangfold forsterker behovet om en reell fellesskole ikke bare i struktur, men i praksis. Prinsippet i FNs bærekraftsmål om «Leaving no one behind» står sentralt her, fordi det innebærer at fellesskolen må fortsette å være en arena som utjevner sosiale forskjeller, motvirker polarisering, skaper tilhørighet på tvers av gruppeidentiteter og gir rom for å forstå og møte globale utfordringer. FN-sambandets strategi for 2024–2027 viser tydelig at barn og unge møter et større globalt press enn tidligere med økt klimaangst, mer geopolitisk uro og en sterkere opplevelse av usikkerhet og utrygghet (FN-sambandet, 2023). Skolen er derfor en avgjørende institusjon for å ivareta fellesskap og sikre at ingen utelates.

Dagens unge får store deler av sin informasjon via sosiale medier, og 64 % oppgir dette som en av sine viktigste nyhetskilder (FN-sambandet, 2023). Det øker risikoen for desinformasjon, ekkokamre, algoritmisk seleksjon og en svekket evne til kildekritikk og kontekstualisering. Vi mener det krever at fellesskolen ikke bare underviser i fag, men også at fellesskolen styrker elevenes motstandskraft mot feilinformasjon og deres evne til å forstå, vurdere og handle i møte med lokale og globale utfordringer.

4. Hva skal skolens viktigste oppgaver være i framtiden?

Vi mener at skolens viktigste oppgaver i framtiden handler om å styrke både kompetanse og dannelse. Særlig tre områder bør stå sentralt.

4.1) Elevaktive læringsformer som utvikler demokratisk kompetanse og handlingskompetanse.

Skolen må gi alle elever erfaring med å delta aktivt i læringsprosesser som fremmer dialog, samarbeid, forhandling, kompromissvilje, kritisk tenkning og problemløsning. Dette er ferdigheter som ikke bare styrker faglig forståelse, men også demokratisk deltakelse. FN-sambandets pedagogiske plattform viser at interaktive og varierte metoder, som rollespill, simuleringer av demokratiske prosesser og strukturerte meningsutvekslinger, gir dokumentert høyere engasjement og dypere forståelse (FN-sambandet, 2025; FN-sambandet, 2023). Det er i tråd med FNs bærekraftsmål 4.7, som forplikter Norge til å sikre at alle elever utvikler kunnskap og ferdigheter knyttet til menneskerettigheter, bærekraftig utvikling, likestilling, fred og ikke-vold, globalt medborgerskap og kulturelt mangfold. Elevaktive læringsformer gjør dette konkret og erfart, ikke bare omtalt. I en tid preget av polarisering og desinformasjon oppleves arbeidet med demokratisk kompetanse og handlingskompetanse ikke lenger bare ønskelig, men nødvendig. Elever må øve på å stå i uenighet, forstå komplekse sammenhenger og se seg selv som samfunnsaktører.

4.2) Et mer helhetlig og systemorientert arbeid med skolens tverrfaglige tema.

Evalueringer og praksiserfaring viser at undervisning i de tre tverrfaglige temaene bærekraft, demokrati og medborgerskap og folkehelse og livsmestring ofte blir for individorientert og løsrevet fra samfunns- og systemnivå. Det begrenser elevenes mulighet til å forstå komplekse sammenhenger, og gjør det vanskeligere å se eget handlingsrom i møte med globale utfordringer. Fremtidens fellesskole bør derfor styrke koblingen mellom elevenes hverdagsliv og kunnskap om:

- politiske institusjoner
- internasjonalt samarbeid
- folkerett og menneskerettigheter
- bærekraftige løsninger på globalt nivå

Dette utgjør kjernen av Bærekraftsmål 4.7, som vektlegger betydningen av at alle elever utvikler evne til globalt medborgerskap og forståelse for hvordan samfunnsstrukturer bidrar til eller hindrer bærekraft. Skolen er en del av samfunnet, og både former og er formet av samfunnsutviklingen. Den er dermed også del i virkelighetsbeskrivelsen som har tatt oss til en nå-situasjon med et samfunn som ikke er bærekraftig og en tiltagende klimakrise. Skolen må derfor legge til rette for å utvikle de nye løsningene en trenger for en mer bærekraftig fremtid. Vi trenger en transformativ utdanning som endrer tankesettene til unge, og i tur, samfunnet vårt (UNESCO, 2023). Dette er nært koblet til undervisning av større tverrfaglige emner med en mer holistisk tilnærming. En fellesskole som tar de tverrfaglige temaene på alvor, må derfor hjelpe elevene å navigere mellom individuelle valg, samfunnsstrukturer og globale prosesser slik at de utvikler både innsikt og evne til handling.

4.3) Lærerkompetanse som forutsetning for relevant og oppdatert undervisning.

Lærere etterspør i stor grad relevant fagstoff, didaktiske verktøy og støtte for undervisning i temaer som folkerett, demokratiforståelse og bærekraft. Uten en systematisk og nasjonal satsing på kompetanseheving blir det vanskelig for skolen å realisere intensjonene i læreplanene og i Bærekraftsmål 4.7.

Lærere må rustes til å gi elever metodiske, kritiske og verktøybaserte tilnærminger til kunnskap, særlig når unge i dag henter store deler av informasjonen sin fra sosiale medier. Alle lærere kan ikke forventes å ha dybdekunnskap om internasjonale konflikter, folkeretten, bærekraft eller fredsarbeid. FN-sambandet har over 750 medlemsskoler, og vår erfaring viser tydelig at lærere ønsker:

- tilgang til kvalitetssikrede og oppdaterte ressurser.
- didaktiske opplegg som knytter globale tema til læreplanenes kompetansemål.
- faglig støtte fra eksterne fagmiljøer.
- samarbeid om utvikling av undervisning som treffer dagens elever.

Skolens viktigste oppgaver i framtiden bør være å:

1. Utvikle demokratisk kompetanse og handlingskompetanse gjennom elevaktive læringsformer, i tråd med Bærekraftsmål 4.7 og forskningsbasert pedagogikk.

2. Arbeide helhetlig med de tverrfaglige temaene slik at elever forstår hvordan egne erfaringer inngår i større politiske, historiske og globale sammenhenger.
3. Sikre systematisk kompetanseheving for lærere, slik at undervisningen holder høy faglig kvalitet og gir elever robust innsikt i demokrati, menneskerettigheter og globale utfordringer.

Vi mener at en slik retning vil gjøre fellesskolen bedre rustet til å ivareta sin rolle som en inkluderende, demokratibyggende og globalt orientert samfunnsinstitusjon.

Kildeliste

Brandslet, S. (2025, 19. august). *Gutter er mer skeptiske til likestilling enn før*. Forskning.no. Hentet fra: <https://www.forskning.no/barn-og-ungdom-kjonn-og-samfunn-likestilling/gutter-er-mer-skeptiske-til-likestilling-enn-for/2540150>

FN-sambandet. (2025). *Vår pedagogiske plattform*. Hentet fra <https://fn.no/undervisning/undervisningsopplegg/vaar-pedagogiske-plattform>

FN-sambandet. (2023). *FN-sambandets strategi 2024–2027*. Hentet fra <https://fn.no/assets/images/FN-sambandet/Organisasjonsdokumenter/FN-sambandets-strategi-2024-2027.pdf>

Høeg, E. (2025, 10. januar). *Tenåringsgutter bykser mot høyre*. Morgenbladet. Hentet fra: <https://www.morgenbladet.no/aktuelt/tenaringsgutter-bykser-mot-hoyre/9606211>

Rongved, E. (2023, 26. mai). *En av fem norske 10-åringer har svake leseprestasjoner*. Forskning.no. Hentet fra: <https://www.forskning.no/barn-og-ungdom-boker-partner/en-av-fem-norske-10-aringer-har-svake-leseprestasjoner/2199308>

Regjeringen. (2025, 28. juli). – *Norske barn skal bli verdens beste lesere*. Pressemelding. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/-norske-barn-skal-bli-verdens-beste-lesere/id3115087/>

Regjeringen. (2024, 13. september). *Meld. St. 34 (2023–2024) – En mer praktisk skole: Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn*. Kunnskapsdepartementet. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-34-20232024/id3052898/>

UNESCO. (2023, januar) Report on the 2022 Transforming Education Summit. Hentet fra https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/report_on_the_2022_transforming_education_summit.pdf

Utdanningsdirektoratet. (2017). *Prinsipper for læring, utvikling og dannelse – grunnleggende ferdigheter*. LK20, Overordnet del. Hentet fra: <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/grunnleggende-ferdigheter/?lang=nob>

Utdanningsdirektoratet. (2019). *Utdanningspeilet 2019*. Hentet fra: <https://www.udir.no/tall-og-forskning/publikasjoner/utdanningspeilet/utdanningspeilet-2019/gjennomforing/>